

РИЗИКИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСНОВНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ

Анотація. Досліджено сутність та підходи до класифікації банківських ризиків. Визначено основні аспекти та особливості методів оцінки банківських ризиків; наведено порівняльну характеристику методів оцінки банківських ризиків.

Аннотация. Исследованы сущность и подходы к классификации банковских рисков. Определены основные аспекты и особенности методов оценки банковских рисков; приведена сравнительная характеристика методов оценки банковских рисков.

Annotation. The essence and the approaches to the classification of banks' risks have been studied. The main aspects, and methods for assessing bank risk have been determined; the comparative characteristics of methods for assessing banks' risks has been given.

Ключові слова: банківські ризики, оцінка ризику, кількісний аналіз, якісний аналіз, статистичний метод, аналітичний метод, комерційний банк.

В умовах нестабільності фінансового ринку виникає необхідність аналізу, якісної та кількісної оцінки величини ризиків банківського сектору. Кожний банк як комерційна установа, прагнучи отримати прибуток, наражається на ризик. Саме тому своєчасний аналіз банківських ризиків сприятиме ухваленню та зниженню впливу тих чи інших ризиків, що забезпечить банку отримати більший прибуток. Вибір правильної методики оцінки ризиків багато в чому допомагає банку зменшити витрати на непередбачувані ситуації. Вивчення видів ризиків, причин їх виникнення та методів управління є вкрай необхідним для банківської системи, що зумовлює актуальність обраної теми.

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених із питань ризиків у банківській діяльності знайшли відображення у працях: Лисенок О. В., Костюченка М. С., Примостки Л. О., Вовк В. Я., Хмеленка О. В., Бойківської Л. І., Локтіонової Э. А. та ін. [1 – 6]. Складність аналізу ризиків у банківській сфері пов'язана, насамперед, із їх багатоаспектністю, взаємозалежністю в постійно змінюваних умовах формалізації і багатьма іншими факторами, що потребують подальшого дослідження.

Метою статті є оцінка існуючих підходів до визначення сутності банківських ризиків та методів їх оцінки.

Об'єктом дослідження є банківські ризики.

Предметом дослідження – теоретичні основи аналізу основних методів оцінки банківських ризиків.

Банківський ризик – це ймовірність того, що банк понесе збитки у вигляді додаткових витрат, чи одержить доходи нижче тих, на які він розраховував, у результаті реалізації ризикової ситуації [1].

Необхідність класифікації банківських ризиків є дуже важливою не лише з теоретичної точки зору, а й з практичної, оскільки від її точності залежать правильність кількісної оцінки ризиків, відповідність у застосуванні методів уникнення та зниження ступеня ризику, а отже, й ефективність функціонування самої системи банківського ризик-менеджменту. Тобто результати класифікації є вихідними даними для подальшого процесу дослідження ризиків [2].

Оскільки прийняття ризиків – основа банківської діяльності, банки мають успіх тоді, коли прийняті ними ризики розумні, контрольовані та перебувають у межах їх фінансових можливостей і компетенції [4]. Тобто повністю уникнути ризиків неможливо, крім того, ними можна і потрібно свідомо управляти, пам'ятаючи, що всі види ризиків взаємопов'язані і їх рівень постійно змінюється під впливом динамічних зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Банк здійснює значну кількість банківських операцій, кожна з яких супроводжується можливістю реалізації декількох видів ризиків, тому ефективність управління ризиками (ризик-менеджменту) багато в чому залежить від правильності ідентифікації та оцінки певного виду ризику.

Національний банк серед основних банківських ризиків виділяє такі: кредитний, ліквідності, зміни відсоткової ставки, ринковий, валютний, юридичний, операційно-технологічний, репутації та стратегічний [4].

Варто зауважити, що на сьогодні існує безліч різноманітних варіантів та підходів до класифікації банківських ризиків. На думку автора, найбільш точно, повно та змістовно класифікація банківських ризиків здійснена Примостокою Л. О. (рисунок) [3].

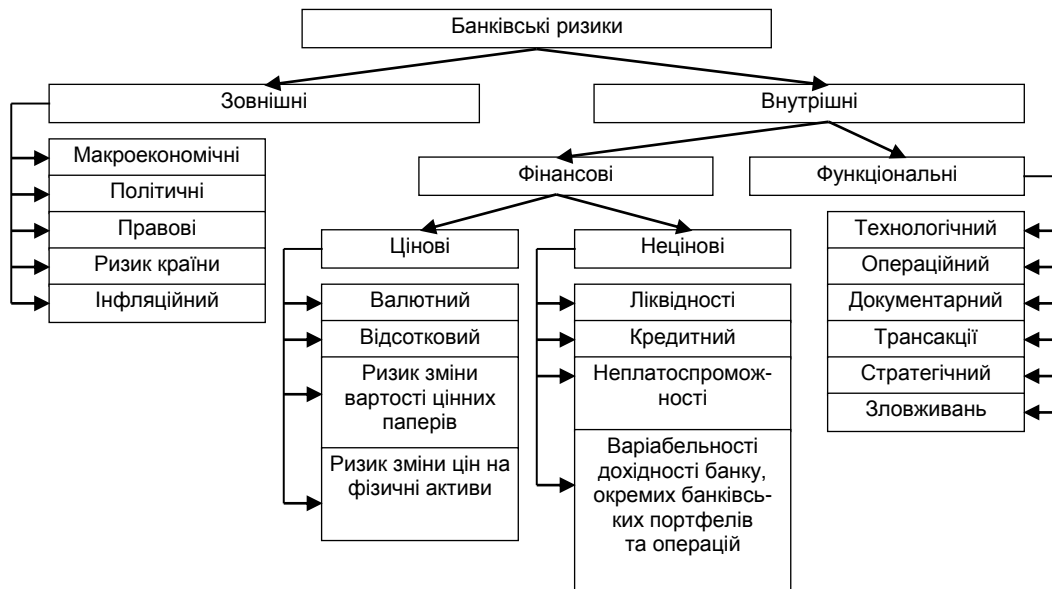

Рис. Класифікація банківських ризиків

Слід зазначити, що всі види банківських ризиків взаємозалежні і впливають на діяльність банку. Так, незначна зміна одного із видів ризику істотно впливає на інші.

Для визначення допустимого та реального ризиків банки мають створювати відповідні системи оцінювання ризику, які б формалізували процес вимірювання та розрахунків. Такі системи повинні визначати три компоненти ризику:

- розмір (величина) – обсяг можливих втрат;
- імовірність настання негативної події;
- тривалість періоду впливу ризику.

Для оцінки ступеня ризику використовують як кількісний, так і якісний аналіз. Якісний аналіз характеризується певними факторами, перелік яких є специфічним для кожного виду ризику.

Найбільш поширеними методами кількісного аналізу рівня ризику є: статистичний метод аналізу доцільності витрат, метод експертних оцінок, стрес-тестування, аналітичний метод, метод використання аналогів, метод коефіцієнтів, метод рейтингів, комбінований метод. Кожен із наведених методів має певні переваги та недоліки, які автором наведені в таблиці.

Таблиця

Характеристика методів оцінки банківських ризиків

Методи	Характеристика	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Статистичний	суть цього методу полягає в тому, що для розрахунку ймовірностей виникнення збитків аналізуються всі статистичні дані, які стосуються результативності здійснення банком певних операцій [4]	найбільш точний і обґрунтований метод оцінки ризику при наявності статистичної інформації за великий проміжок часу; невеликі витрати на проведення оцінки ризику	висока трудомісткість робіт; при прогнозуванні на основі короткострокових оцінок ризик одержання помилкових даних досить великий
Аналітичний	передбачає аналіз зон ризику з встановленням оптимального ризику для кожного виду банківської операції та їх сукупності в цілому	простота розрахунків і доступність цього методу для великого кола користувачів; витрати на проведення оцінки ризику за допомогою цього методу невеликі	не враховує впливи конкретних факторів ризику на зростання або зменшення ступеня ризику проекту в цілому; вимагає наявності детальних відомостей про проект або вид діяльності
Метод Монте-Карло	полягає в моделюванні випадкових процесів із заданими характеристиками та дає змогу проаналізувати різні "сценарії" в реалізації проекту та врахувати різні фактори, які впливають на ризикованість події [5]	розширює можливості прийняття розв'язків по граничних проектах; висока точність прогнозу	можна використовувати тільки лише для прогнозних оцінок; великі витрати часу й ресурсів на підготовку до аналізу ризику

Метод експертних оцінок	використовується при недостатній кількості інформації або при визначенні рівня ризику напряму діяльності, що не має аналогів	оцінює ті види ризику, імовірність настання яких іншими методами оцінити неможливо; простота розрахунків і доступність	існує ймовірність допущення помилок; отримані результати носять суб'єктивний характер
Метод аналізу доцільності витрат	у процесі банківської діяльності витрати з кожного конкретного напрямку, а також з окремих елементів мають неоднаковий ступінь ризику. Визначення ступеня ризику цим методом орієнтоване на ідентифікацію потенційних зон ризику	дозволяє виявити "вузькі" місця в діяльності банку з погляду ризикованості; точна загальна оцінка фінансової стійкості і відповідного ризику	метод застосовний тільки за наявності балансу підприємства; практично відсутня можливість детального обліку усіх чинників ризику
Коефіцієнтний	полягає у розрахунку непрямих (відносних) показників ризикованості [4]	простота й оперативність розрахунків; наявність чіткого алгоритму оцінки ризику	потребує значного обсягу інформації; виникає проблема вибору набору коефіцієнтів, що найбільш адекватно відбиває мету аналізу ризиків

Закінчення таблиці

1	2	3	4
Метод аналогій	передбачає оцінку ризику на основі аналізу бази даних про здійснення аналогічних операцій (проектів) в аналогічних умовах	простота розрахунків; можна використовувати як засіб попередньої оцінки проектів	невисока точність оцінки; ігнорування фактора постійного розвитку будь-якого виду діяльності
Метод "дерева рішень"	припускає оцінку найбільш імовірних значень результатів залежно від варіантів прийняття розв'язків	висока точність оцінки; дозволяє розглядати різні сценарії розвитку подій, викликані впливом багатьох факторів ризику	значні витрати часу; складність виділення факторів ризику й оцінки ступеню їх впливу на збільшення або зменшення ризику проекту

За результатами кількісної оцінки рівня ризику порівнюється реальний (існуючий) ризик із допустимим і приймаються відповідні рішення. Також керівництво банку має враховувати, що існування ризику може передбачати декілька сценаріїв розвитку подій, що відрізняються як імовірністю настання негативної події, так і розміром можливих збитків банку [4].

Ефективність процесу управління ризиком багато в чому залежить від швидкої реакції керівника в постійно змінюваних умовах ринку, фінансового стану комерційного банку. Оцінка всіх можливих ризиків банків за допомогою математичних методів має велике значення, тому що некваліфікована і неповна оцінка може призвести до великих втрат [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що основним завданням регулювання ризиків є підтримання прийнятних співвідношень прибутковості з показниками платоспроможності і ліквідності в процесі управління активами і пасивами банку, мінімізації банківських втрат. Це передбачає визначення їх імовірних розмірів і наслідків, розробку і реалізацію заходів щодо запобігання пов'язаних з ними втрат. Вибір тих чи інших методів і способів управління банківськими ризиками є дуже важливим етапом в управлінні банківської установи. Банк повинен вибирати такі ризики, які він зможе правильно оцінити й ефективно ними управляти.

Науковим результатом даного дослідження є порівняльна характеристика методів оцінки ризиків банківської діяльності, а перспективою подальших наукових досліджень у даному напрямку є розробка відповідних механізмів управління ними.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Костюченко Н. С. Анализ кредитных рисков : учебн. пособ. / Н. С. Костюченко. – М. : Скифия, 2010. – 440 с. 2. Лисенок О. В. Критичний аналіз та проблеми класифікації банківських ризиків / О. В. Лисенок ; відп. ред. О. О. Беляєв. – К. : КНЕУ, 2006. – С. 241–249. 3. Примостка Л. Економічні ризики в діяльності банків / Л. Примостка // Банківська справа. – 2004. – № 3. – С. 21. 4. Вовк В. Я. Кредитування і контроль : навч. посібн. [Текст] / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К. : Знання, 2008. – 463 с. 5. Бойківська Л. І. Методи оцінки банківських ризиків / Л. І. Бойківська // Актуальні проблеми розвитку регіону : зб. наук. пр. – 2005. – № 5. – С. 78–84. 6. Локтионова Э. А. Методы оценки банковского риска / Э. А. Локтионова, Р. А. Зуева // Хозяйственный риск. Вестник ОрелГИЭТ. – 2009. – № 2(8). – С. 66–72.